

Az idősödő társadalom társadalmi idősödésének programja Kecskeméten

Idősödő társadalmak társadalmi idősödési program nélkül

A 21. század elején számos kihívással szembesülünk: a demográfiai öregedéssel, a csökkenő munkaerővel, a digitalizáció, az automatizáció, a globalizáció mindennapi életünk-re és a munkahelyeinkre gyakorolt erős hatásaival, a piaci szereplők által elvárt készségek hiányával, a növekvő vagyoni egyenlőtlenségekkel, a fiatalokat sújtó munkanélküliséggel, a stagnáló bérszinttel, az erőteljes klímaváltozással.

Mindezek alapvetően rengetik meg azokat a közgazdasági, szociológiai, társadalompolitikai modelleket, amelyek révén a modern gazdaságok, társadalmak szerveződtek az utóbbi ötven évben. Mára egyértelműen megkérdőjeleződik a piac, a globális ellátási láncok mindenhatósága, a jóléti társadalmak fenntarthatósága, ugyanakkor az új modellekkel még adós a közgazdaságtan, a szociológia, a társadalompolitika, így a megoldások keresése akár helyi szinten is lehetséges.

Az idősödő társadalmak problémája gyakorlatilag globális jelenség: az Egyesült Nemzetek Szervezete szerint a 60 évnél idősebbek száma 2050-re várhatóan megduplázódik,

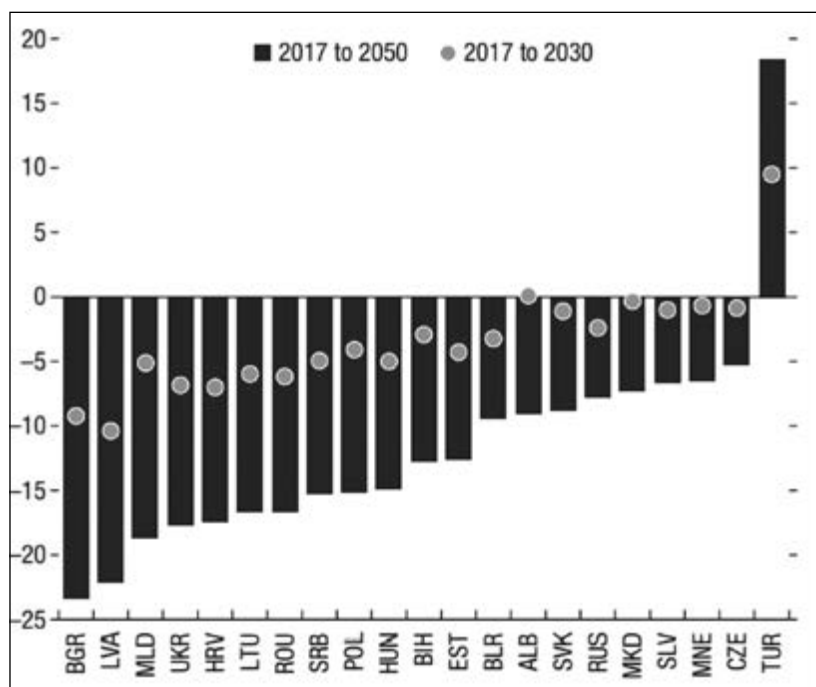
2,1 milliárdra nő. Az 1950-es években a világ népességének ez a szegmense mindössze 205 millió fő volt!

Eközben az átlagos élettartam 1950-ben 66 év volt, míg 2050-re ez a szám eléri a 87 évet (ENSZ 2017). Mindez nagyon komoly gazdasági következményeket eredményez, hiszen csökken a munkaképes korúak száma, ezzel párhuzamosan pedig nő az eltartottsági ráta (több nyugdíjas korú juthat kevesebb dolgozóra).

Továbbá a néhány évig egészségben eltöltött nyugdíjas évek szá-

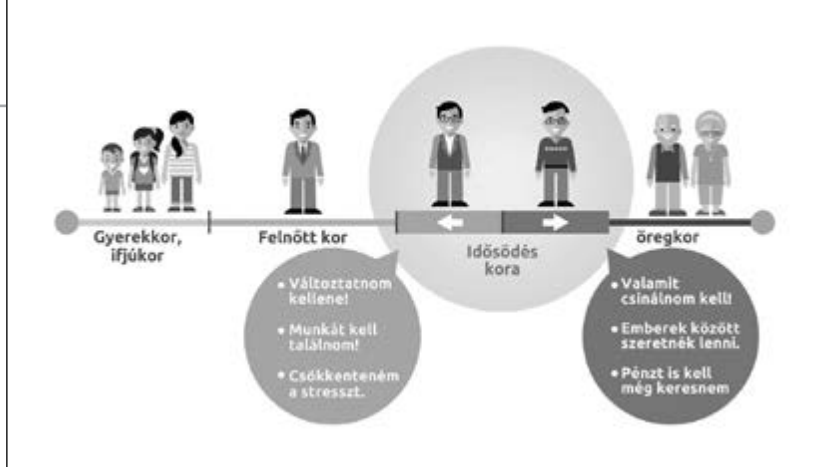
ma is drasztikusan emelkedni fog. A 25-30 évig tartó nyugdíj nagyon különbözik a 10-15 éves nyugdíjtól. Erre mind az érintett korosztályt, mind a társadalmat fel kell készíteni. Nem kivétel ez alól Magyarország, illetve a Kárpát-medence egyéb országai sem, sőt, itt a csökkenő gyerekszám miatt a társadalmak elöregedése még gyorsabb folyamat.

A demográfiai folyamatok miatt 10 éven belül félmillióval csökken a 15-64 éves kor közöttiek, azaz a

Népesség változása az egyes országokban

Forrás: ENSZ és IMF 2019 (ENSZ (2017): World Population Prospects, USB 2017)

munkaképes korúak száma Magyarországon. Eközben az idősödők aránya 40 százalékkal fog nőni a következő 20 évben. A 2017-ben végzett kecskeméti kutatás adatai azt mutatják, hogy a szenior népesség (akik alatt az 50-74 év közöttieket értjük) bevonásán kívül nem nagyon lesz más választás a városban sem, ugyanis az 50 év feletti lakosság aránya már most eléri a 36 százalékot, 2030-ra pedig várhatóan minden második kecskeméti lakos 50 év feletti lesz. Így elengedhetetlen, hogy az 50+ korosztályt felkészítsük, nyitottá tegyük egy második karrier, új szakmák, új készségek, képességek elsajátítására, az aktív idősödéssre, az aktív munkaerő-piaci részvételre.

A CédusNet Program erre az új életszakaszra, az idősödés korszakára fókuszál, arra, hogy ez a generáció egyre fontosabb szerepet fog betölteni aktivitásban, hasznos társadalmi, gazdasági tevékenységben. Persze csak amennyiben sikerül erre felkészíteni ezt a korosztályt, ugyanis nem csak Magyarországon, de az új demográfiai jelenség miatt más fejlett országokban sem igazán vannak kikristályosodott eszközei, modelljei a társadalmi idősödésnek.

A fenti jelenségek, trendek miatt 2020-ban Kecskemét városi szintre emelte a társadalmi idősödéssel foglalkozó CédusNet Programot, amivel úttörő szerepet tölt be nem csak Magyarországon, de az egész Kárpát-medencében. A CédusNet a társadalmi idősödés programja, ami csökkentheti a fokozódó egészségügyi, szociális

*ellátások terhet, javítja a funkcionális képességeket, és növeli a termelékenységét. Szomorú adat, de 65 éves kor után az egészségben eltöltött évek száma Magyarországon mindössze 6,4 év, míg a skandináv országokban ez megközelíti a 16 évet (Eurostat 2018). A CédusNet Program célja szerint ezt a mutatót nagymértékben befolyásolni lehet a *hasznosság-élménnyel*, így a társadalmi, gazdasági hatások terén a kecskeméti idősödésügyi kísérletnek ez a fő küldetése, célja.*

Az idősödők aktív társadalmi szerepvállalásának modellje Kecskeméten

A CédusNet Kecskemét Program stratégiai célja, hogy a jelzett korosztályon belül érdemi változásokat generáljon a foglalkoztatás (foglalkoztathatóság), a társadalmi részvétel, a független, egészséges és biztonságos élet, valamint az aktív életvitel területein annak érdekében, hogy az egészségben töltött évek száma érdemben növekedjen az 50+ évesek körében.

Kecskemét az egyik legdinamikusabban fejlődő magyar város, átalakuló társadalommal, gyors ütemű iparosodással. Kecskemét az a város, ahol elsőként fogadták be a CédusNet koncepciót, ahol felismerték, hogy az idősödő társadalom sürgető lépéseket kíván. Ha a város kiaknázza az 50 év feletti szaktudását és tapasztalatát, ha sikerül a szellemi életkor meghosszabbítása, ha egészségesebbek

lesznek az idősödők, ha az idősödő emberek feladatot találnak a társadalmi problémák enyhítésében, akkor az idősellátás súlyos társadalompolitikai, gazdasági terhei csökkenthetők. Ehhez azonban teljesszerű szemléletváltás szükséges a munkaerőpiacon, az intézményekben és az emberek hozzáállásban is.

Az életkor meghosszabbodása miatt *nyugdíjba vonulásunk után további 25-30 évre kell életstratégiát tervezni*. Meg kell változtatni a közgondolkodást az idősödésről, az öregségről, mert a régi sztereotípiák ma már nem érvényesek és igazságtalanok is. Meg kell ismertetni és ismerni a társadalmi idősödés valódi jelentését, az aktív idősödés új eszközeit. A szenioroknak kiemelt szükségük van a hasznosságélményre, a társadalmi kapcsolatok és az egészség megőrzésére, valamint a legtöbb nyugdíjasnak szüksége van kiegészítő jövedelemre is. Rugalmas átmenetet kell biztosítani a hagyományos munkából a részmunkák – szenior vállalkozás –, az önkéntesség-pihenés kombinációjába. Mindezek olyan tevékenységek, amelyek egy élő laboratórium, társadalmi kísérlet (LivingLab) helyszínéül szolgálnak Kecskeméten.

Kecskemét Megyei Jogú Város Közgyűlése a 2016-os év végén döntött arról, hogy elindítja a CédusNet Kecskemét Szenior Tudáshasznosítási Programot a CédusNet Szenior Tudáshasznosító Egyesülettel együttműködésben. Egy helyi kutatásra támaszkodó előkészítő időszakot követően 2018-2019-ben a program Kecskemétre szabott szolgáltatásainak kísérleti időszaka következett. A program előkészítési szakaszának egyik legfontosabb tapasztalata az volt, hogy addig, amíg a város idősödő társadalmáról szinte semmit nem lehetett tudni, addig a közgondolkodásban nem létező életszakaszról semmilyen információval nem rendelkezünk.

A CédrusNet Program legfőbb célja Kecskemét és vonzáskörzete idősödő társadalmának foglalkoztatása, társadalmi részvételének elősegítése. Úgy látjuk, az aktív idősor gyakorlatilag egyenlő a *karrierváltással*. Azaz ahhoz, hogy valaki valóban aktívan töltse el a nyugdíjas éveket, ahhoz leginkább egy karrierváltáson keresztül vezet el az út.

A most a munkaerőpiacra belépő fiatalok esetében már 20 munkahelyváltást prognosztizálnak (a jelenlegi hat-héttel ellentétben), ráadásul ez akár három-négy karriert is jelenthet a mai egy-kettővel szemben. Kecskemét az autóipari beruházásainak köszönhetően egy globális, regionális munkamegosztás és versenyhelyzet szereplője lett, ami teljesen új kihívások elé állítja az egykori alföldi mezővárost. Komoly reformok nélkül nehéz lesz fenntartani a foglalkoztatás jelenlegi szintjét. Nyitni kell az új munkavállalói csoportok alkalmazása felé.

Az idősödés folyamatára fel kell készíteni az embereket, *segíteni kell őket egy második, harmadik karrier elindításában*, az érdeklődésüknek megfelelő aktivitás, társadalmi hasznosság megtalálásában, művelésében. *Kecskemétnek, a régióknak nagy szüksége van a pályakezdő nyugdíjasokra!*

A CédrusNet Kecskemét Program a fenti célok elérése érdekében számos *társadalmi innovációs* programelemet dolgozott ki. Például a Szenior Tudásbank az idősödő szakemberek foglalkoztatási piacát alapozza meg egy aktív adatbázis üzemeltetése, tájékoztatás, munkáltatók bevonása és érzékenyítése, valamint képzések, kurzusok szervezése révén. A Tudásbank az 50+ korosztály készségeinek és képességeinek (újra)hasznosítását segíti, Kecskeméten a helyi munkaerőpiacról már két éve gyűjt adatokat.

Egy karrierváltás nem feltétlen az életkortól függ, hanem attól,

hogy azt kedvvel és örömmel végezze az ember. Felmérési eredményeinkből úgy látjuk, hogy 55-60 év körül a legideálisabb ezt elkezdni, megvalósítani a szenior korban. Ugyanakkor nem ismertek a városban, a munkahelyeken olyan szolgáltatások, családpolitikai eszközök, amelyek elősegítenék ennek a korosztálynak az egyéni karriertervezését, szakmai fejlődését, felöltődését.

A kecskeméti modellprogram eddigi tapasztalatai alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a szenior korosztály elsősorban nem a versenyszférában lehet „hadra fogható”, hanem a társadalmi piaci szolgáltatásokkal tudja kifejezni pozitív hatását, és közvetve hozzájárulni a versenyképességhez. Ha például egy vállalatnál van *szenior korú concierge*, aki segít a munkavállalók ügyes-bajos dolgainak elintézésében, azáltal lehetővé válik, hogy a munkavállaló hatékonyan a saját munkájára tudjon koncentrálni.

A jelenlegi helyzet viszont az, hogy nincsenek a munkahelyi idősödést támogató programok, sőt ezt a feladatot senki nem is érzi magáénak. A termelő cégek zárt világa sok esetben nem szolgálja az adott város érdekeit, így gyakran két párhuzamos világ létezik a településen. Az életpálya-tanácsadás gyerekcipőben jár Magyarországon, így sajnos Kecskeméten is. Az idősödésre való felkészítést senki nem érzi feladatának: a munkáltatók egyelőre elutasítják, hogy ebben szerepük lenne, a munkavállalók pedig egyszerűen nem gondolnak erre, ha pedig gondolnak, akkor nincs rá idejük.

További nehézséget okoz, hogy egy végtelenségig túlterhelt 45-64 év közötti szendvicsgenerációról van szó. Még dolgoznak, a karrierjük csúcspontja körül járnak, még segítik a gyerekek életben való elindulását, de már unokákra is vigyázhatnak, ugyanakkor még ápolják a beteg szüleiket is. Ebben a végtelen önkizsákmányoló helyzetben kellene ezt a generációt felkészíteni az idősöedésre, a második karrier elindítására. Megfelelő eszközök, támogató szolgáltatások nélkül ez valóban lehetetlen küldetésnek tűnik. Ez csak egy szélesebb társadalompolitikai támogatással, a munkahelyi idősödés programjával, civil és piaci szereplők összefogásával oldható meg, amiben a HR szakmának kiemelt szerepe van.

A Program paradigmatisztikus változást kíván elérni az idősöedésről való közgondolkodás és közbeszéd terén. Helyszűke miatt most nincs lehetőség bemutatni a SuperNagyit szolgáltatást, az időslátogatók képzését és tevékenységét, a városban működő CédrusKöröket, a Szenior innovációs kört, a Mesélő házak és a Családi krónika állampolgári tudomány (citizen science) programokat. A lényeg, hogy az idősödő korosztállyal kapcsolatos szemléletváltást sürgetővé teszik azok a demográfiai, társadalmi és gazdasági tendenciák, amelyek eredményeként a jövőben a társadalmi idősödés kérdésköre az egyik legfontosabb, komplex szemléletmódot és megoldási javaslatokat igénylő társadalompolitikai kihívás lesz. Ehhez ajánljuk más települések, városok számára is mintául a CédrusNet Kecskemét Programot.

MOLNÁR SZILÁRD az ELTE Szociológiai Intézetében végzett kutató szociológusként, jelenleg a CédrusNet Kecskemét Program szakmai vezetője. Főbb kutatási területei az információs társadalom, a társadalmi tőke, digitális megosztottság, az idősödő társadalmak. Rendszeresen publikál hazai, és kevésbé rendszeresen külföldi szaklapokban, az Információs Társadalom folyóirat egyik szerkesztője. 2009-ben a digitális megosztottság hazai kutatásában elért eredményeiért a Miniszterelnöki Hivatal Információs Társadalomért Szakmai Érem elismerésében részesült. Több társadalmi szervezet munkájában is részt vállal: jelenleg a Magyar Zoltán E-közigazgatástudományi Egyesület elnöke, az Inforum elnökségének tagja, a Magyar Kommunikációtudományi Társaság alapító tagja.